

Олександр КОЧЕРГА,
кандидат психологічних наук, доцент,
заст. директора Інституту післядипломної
педагогічної освіти Київського університету
імені Бориса Грінченка

Способи пізнання, якими користуються діти

Бліц-тест для визначення способу сприйняття у дітей 6–7 років

Мета. Встановити тип (або типи, їх поєднання та комбінації) сприймання дитини, який притаманний їй у звичних умовах повсякденної діяльності.

З'ясуйте, які з наведених нижче тверджень найбільше стосуються вашої дитини (навпроти цих характеристик, якщо вони виявляються у досліджуваного, поставте позначку, після аналізу всіх поданих характеристик підрахуйте їх сумарну кількість, встановивши, яким способом пізнання користується дитина – глядача, слухача, діяча). Найімовірніше, що відповіді будуть зосереджені в одній або двох колонках. Це вказуватиме, який спосіб пізнання переважає у вашої дитини. Підбийте підсумок і порівняйте результати. Ви можете встановити, що більшість характеристик, виокремлених вами у досліджуваних дітей, відповідають одному, двом або трьом способам пізнання з можливою перевагою їх застосування дитиною. З'ясуйте дитячі пріоритетні типи сприйняття і таким чином визначте домінуючий (максимальна кількість балів для типу сприймання *глядач, слухач, діяч* у дитини – 17).

1. Спілкування.

Коли мій першокласник хоче висловити свої думки...

Глядач

- Користується простими фразами.
- Неправильно вимовляє деякі звуки та слова.
- Мовчить і рідко сам зголошується відповісти на запитання.

Слухач

- Правильно використовує час дієслів.
- Йому подобається розмовляти з дорослими.
- Любить розповідати вигадані історії.

Діяч

- Розмовляє короткими фразами.
- Невиразно промовляє деякі звуки.
- Може розповідати про щось непослідовно.

2. Улюблені іграшки та заняття.

Коли мій першокласник грається...

Глядач

- Йому подобаються калькулятори та комп'ютери.

- Захоплюється рукоділлям та моделюванням.
- Любить читати та спостерігати за грою інших дітей.

Слухач

- Йому подобається дивитися телевизор, слухати радіо та магнітофон.
- Любить читати вголос сам і коли хтось йому читає.
- Подобається придумувати ігри.

Діяч

- Подобається займатися спортом і гратися в рухливі ігри.
- Любить кататися на велосипеді та ходити в походи.
- Із задоволенням доглядає за домашніми тваринами.

3. Мікромоторика.

Коли мій першокласник працює руками...

Глядач

- Він правильно виводить букви точно у межах рядка.
- Для його письмових робіт характерна охайність.
- Йому особливо подобається розфарбовувати.

Слухач

- Він акуратно пише друкованими літерами.
- Диктує або читає сам собі під час занять.
- Часто просить допомоги під час виконання творчих завдань.

Діяч

- Йому важко писати на лінійованому папері.
- Плутає порядок букв і слів.
- Сильно тисне на олівець або пензлик.

4. Навички поведінки в колективі.

Коли мій першокласник спілкується з іншими дітьми...

Глядач

- Він почувається самотнім у гурті дітей.
- Рідко сам починає розмову, але відповідає, коли його запитують.
- Індивідуальні заняття йому подобаються більше, ніж групові.

Слухач

- Він дуже балакучий.
- Як правило, він першим починає розмову.

- Йому часто роблять зауваження через те, що він занадто балакучий на уроках.

Діяч

- Він більш товариський на ігровому майданчику.
- Легко висловлює думки за допомогою жестів.
- Він виступає в ролі лідера на ігровому майданчику.

5. Пам'ять.

Коли мій першокласник вчиться...

Глядач

- Він запам'ятовує те, що бачить.
- Читає, пригадуючи значення слів.

Слухач

- Легко засвоює математичні правила.
- Читає, впізнаючи слова за їх звучанням.

Діяч

- Йому нелегко пригадати те, що він бачив або чув.
- Йому потрібна допомога, щоб навчитися читати.

6. У школі.

Коли мій першокласник знаходиться в класі...

Глядач

- Він охайно вдягається.
- Відволікається, звертаючи увагу на кольори та рухи.
- Стежить за порядком на своєму робочому місці.

Слухач

- Його зовнішній вигляд неохайний.
- Він легко відволікається на звуки та голоси.
- Веде дискусію і часто сам викликається відповідати.

Діяч

- Він часто виглядає досить неохайно.
- Занадто активний і легко відволікається.
- Йому важко всидіти на одному місці.

Бліц-тест для визначення способів сприйняття інформації у дітей 9–10 років

Мета. Встановити тип (або типи, їх поєднання та комбінації) сприймання дитини, який притаманний їй у звичних умовах повсякденної діяльності.

З'ясуйте, які з наведених нижче тверджень найбільше стосуються вашого учня. Потім ознайомтеся зі змістом кожного зі стовпчиків окремо та порівняйте результати між собою. Найімовірніше, відповіді будуть зосереджені в одному або двох стовпчиках. Це і буде чіткою вказівкою на те, яким способом сприйняття користуються учні 3–4 класів.

1. Спілкування.

Коли мій учень бажає висловити свої думки...

Глядач

- Він говорить короткими, та не зовсім правильними фразами.
- У класі він рідко сам викликається відповідати.
- Його словниковий запас не перевищує середнього рівня для його віку.
- Віддає перевагу безпосередньому спілкуванню.

Слухач

- Він говорить довгими та складними реченнями.
- У класі часто зголошується відповідати сам.
- У нього великий словниковий запас.
- Він любить розмовляти по телефону.

Діяч

- Він говорить короткими фразами та неправильно вимовляє слова.
- У класі він поводить тихо, а на ігровому майданчику – галасно.
- Його словниковий запас незначний.
- Він намагається якнайменше користуватися телефоном.

2. Улюблені заняття.

У вільний час мій учень...

Глядач

- Більшу частину часу проводить за комп'ютером.
- Прекрасно грає у відео-ігри.
- Легко складає головоломки.
- Йому подобаються настільні ігри, він чітко дотримується правил гри.

Слухач

- Читає книжки своєї улюбленої серії, які бере в бібліотеці.
- Співає пісні та читає напам'ять діалоги з улюблених кінофільмів.
- Часто виступає в ролі організатора на будь-яких шкільних заходах.
- В іграх він завжди ініціатор.

Діяч

- Йому подобається дивитися спортивні змагання, наприклад, футбольні матчі або регбі.
- Прекрасно грає у футбол.
- Може зобразити сцену з якоїсь п'єси, проте не завжди запам'ятовує слова акторів.
- Йому більше подобається грати на вулиці, ніж удома.
- Часто губить деталі настільних ігор.

3. Мікромоторика.

Коли мій учень працює руками...

Глядач

- Його творчі роботи вирізняються красою.
- Його шкільні письмові завдання завжди охайні.

Слухач

- Він терпимо ставиться до уроків творчості. Однак із року в рік може виконувати одну й ту саму роботу.
- Його письмові роботи виконані правильно, але неохайні.

Діяч

- Йому подобається працювати руками на творчих заняттях, однак він недбало ставиться до використання матеріалів.
- Він збивається з рядка і пише на полях.
- Колонки цифр у нього часто виходять нерівними.

4. Макромоторика.

Коли мій учень виявляє рухову активність...

Глядач

- Він добре грає в ігри, які потребують високої візуально-тактильної координації, наприклад, точно накидає на жердину кільця та грає у бадмінтон.
- Віддає перевагу неконтактним видам спорту, таким як біг і туризм.

Слухач

- Необхідно застосувати чимало стимулів, щоб примусити його брати участь у грі.
- Віддає перевагу руховим іграм, і таким, в яких є елементи мовлення, наприклад, ігри зі скакалкою.

Діяч

- Він спритний, у нього добре розвинена координація рухів.
- Він досягає успіхів, які пов'язані з макромоторикою.
- В іграх найчастіше виступає в ролі лідера або капітана команди.

5. Навички спілкування.

Коли мій учень зустрічається з іншими дітьми...

Глядач

- Він тримається окремо в компанії однолітків.
- Індивідуальні заняття подобаються йому більше, ніж групові.

Слухач

- Товариський, любить поговорити з однолітками.
- Віддає перевагу роботі в групі, а не індивідуальним заняттям.

Діяч

- Він тягнеться до дітей, яким подобаються галасливі активні ігри.
- Невдало виконує як групові, так і індивідуальні завдання.
- Йому часто потрібна допомога вчителя.

6. Емоції.

Коли йдеться про почуття мого учня...

Глядач

- Він неохоче виказує емоції.
- Емоційні сцени викликають у нього почуття незручності.

Слухач

- Він легко говорить про свої почуття.
- Ставиться до почуттів друзів з розумінням та співчуттям.

Діяч

- Він висловлює почуття за допомогою невербальних засобів: крику, обіймів, стрибків, тупотіння ногами.
- У нього легко псується настрій, він проявляє нетерплячість і дратується.

7. Пам'ять.

Коли мій учень вчиться...

Глядач

- Він пише та малює для полегшення процесу запам'ятовування.
- У нього великий запас зорових образів.

Слухач

- Він легко запам'ятовує вірші, співзвучні вислови та різні факти.
- Йому достатньо один раз почути нове слово, щоб його запам'ятати.

Діяч

- Він важко запам'ятовує те, що чує та бачить.
- Запам'ятовує дію та рух.

8. В школі.

Коли мій учень знаходиться в класі...

Глядач

- На його столі завжди зразковий порядок.
- Він усвідомлено виконує правила шкільного розпорядку.
- Охайно вдягається, старанно продумуючи всі деталі костюма.
- Успішний з математики та орфографії.

Слухач

- Він досить організована дитина.
- Йому не завжди легко вдається запам'ятати та передати якесь повідомлення.
- Йому подобається одягатися так, що одні деталі костюма не завжди відповідають іншим.
- Досягає успіхів у суспільних дисциплінах і читанні.

Діяч

- На його робочому місці безлад.
- Він часто виходить з класу під час занять.
- Його одяг зазвичай зім'ятий та брудний.
- Йому подобається виконувати практичні наукові завдання, можливо, йому потрібна додаткова допомога з читання та математики.